

Hukuk Sistemi Bütünlüğünün Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Panel Kanıt*

Prof. Dr. Jülide Yalçinkaya KOYUNCU¹

Gül ŞAFAK²

¹Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, e-mail: julide.yalcinkaya@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7930-4901

²Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, e-mail: Gul-Safak@hotmail.com, ORCID: 0009-0005-7836-2786

Özet: Literatürde ekonomik büyümeye etki eden faktörler çok geniş bir yelpazede ampirik çalışmalar çerçevesinde ele alınmaktadır. Mevcut tartışılan bu faktörlere ilaveten bir ülkenin hukuk sisteminin bütünlüğü de o ülkede gerçekleşen ekonomik büyüme üzerinde anlamlı ve belirleyici bir yol oynayabilir. Bu bağlamda bu çalışma hukuk sistemi bütünlüğünün ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ampirik olarak irdelemektedir. Çalışmanın hipotezi bir ülkede hukuk sistemi bütünlüğü arttıkça ekonomik büyümenin de artacağı savını öne sürmektedir. Çalışmada 161 ülkeye ait 2000-2018 yıllarını kapsayan dengesiz panel veri seti kullanılarak söz konusu hipotezin geçerliliği test edilmektedir. Bağımlı değişken olarak iki farklı büyüme indikatörü ve dört kontrol değişkeni (yatırım, ihracat, enflasyon, yabancı sermaye yatırımı) kullanılarak analizler gerçekleştirilmiştir. Yapılan tekli ve çoklu panel regresyon analizleri sonrasında elde edilen bulgulara göre; bir ülkede hukuk sisteminin bütünlüğü arttıkça o ülkenin ekonomik büyüme hızının da arttığı ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tüm modellerde görülmüştür. Ayrıca ihracat ve yatırımların ekonomik büyüme üzerinde pozitif anlamlı etkisi olduğu ve enflasyonun da negatif anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Büyüme, Hukuk Sisteminin Bütünlüğü, Panel Analiz

1. GİRİŞ

İnsanların kurallara, belli bir sisteme ihtiyacı var mıdır? Bu sorunun cevabını başka bir soruyla cevaplayabiliriz. Dünyada bir düzen varsa, insan da bu dünyanın bir parçası ise, insanların belli kurallarla dengeyi bozmayacak şekilde yaşaması gerekli değil midir?

İnsanlar sosyal canlılardır bu yüzden topluluk halinde yaşarlar. İnsanların bireysel ve toplumsal yaşamlarında bazı ihtiyaçları vardır. İnsanlar bu ihtiyaçlarını giderirken belli kurallar ve yaptırımlar içerisinde olmalıdır. Kurallar ve yaptırımlar hukukun bir parçasıdır. Hukuk; devlet bireylerin ortak çıkarlarını gözeterek toplumsal düzeni sağlamak amacıyla yaptırımlarla desteklenen kurallar bütününe denir. Hukuk kuralları her ülkede farklılık gösterebileceği gibi bir ülkenin hukuk kuralları da zaman içerisinde değişebilir. Ama temel amacı toplumsal düzeni sağlamaktır ve bu değişmez.

Bireylerin beslenme, sağlık, barınma, eğitim gibi pek çok ihtiyaçları vardır. Ekonomi; bireylerin sonsuz olan bu ihtiyaçlarını, sınırlı kaynaklarla giderilmesini araştıran bir bilim dalıdır. Üretim, gelir, ticaret, tüketim, büyüme gibi birçok toplumu ilgilendiren konularla ilgilenir. Büyüme de ekonominin önemli bir alt dalıdır. Bir ülkenin sınırları içerisinde, bir yıl sürecinde üretim hacmindeki reel artışa ekonomik büyüme denir. Ekonomik büyüme ölçülebilir ve sayısal verilerle ifade edilebilir. Büyümenin olabilmesi için üretim hacmindeki artışın istikrarlı olması gereklidir ve büyüme uzun vadeli dinamik bir veridir. İşgücü, girişimcilik, eğitim, doğal kaynaklar, teknoloji, coğrafya, bilimdeki ilerlemeler, sermaye, sosyal ve siyasi faktörler gibi pek çok faktör ekonomik büyümeye etkiler.

Hukuk ve ekonomik büyümenin ortak amacı bireylerin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu sebeple hukuk sistemi ve ekonomik büyüme birbirleriyle etkileşim halindedir. İnsanlar, yaşama, düşünce özgürlüğü, beslenme, eğitim, mülkiyet edinme, kanunlar karşısında eşit olma gibi ihtiyaçlara yani haklara sahiptirler. Devlet kanunlarla bu hakları korur ve geliştirirse ülke teknolojisinin, bilimin, sanatın, tarımın vb. birçok faktörün doğrudan ve dolaylı olarak ilerlemesini sağlar, bu faktörlerdeki ilerlemeler de ekonomik büyümeye olumlu yönde etki eder. Kısacası bir hukuk kuralı ekonomik büyümeyi doğrudan etkileyebileceği gibi bireyleri etkileyecek kararlar alınması da ekonomik büyümeyi doğrudan veya dolaylı yoldan etkileyebilir.

Bir ülkenin hukuk sistemi bütünlüğü ne kadar iyi olursa ülkenin güvenilirlik indeksi o kadar yüksek olur. Ülkenin güvenilirlik indeksinin yüksek olması başka ülkelerin yatırımlarını kendi ülkesine çekmesini sağlar, uluslararası

* *Bu çalışma Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans programında Prof.Dr. Jülide Yalçinkaya Koyuncu danışmanlığında yürütülen Gül Şafak'a ait yüksek lisans tezinin bir kısmından türetilmiştir.

ticaretini geliştirir, istihdam alanı genişler ve bu etmenlerdeki ilerlemeler milli gelirin artmasına yani ekonominin büyümesine sebep olmaktadır.

Hukukta ki ilerlemeler ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği gibi ekonomik büyümedeki artış hukuk sistemine pozitif yönde etki eder. Hukuk sisteminin devletin üzerinde bir maliyeti vardır. Çünkü hukuk sisteminin gelişmesinde ve uygulanmasında kaynak gereklidir. Devlet bütçesinden bu maliyeti karşılamak için belli bir pay ayırır. Ekonominin büyümesi devletin gelirini arttırdığından dolayı hukuk sistemine ayrılan payın yüzdesi artar. Ekonomik büyümenin gerçekleşmesi kişi başına düşen geliri artırır. Bunun sonucu da yoksulluktan kaynaklanan suçların azalmasına neden olur. Bu da ekonomik büyümenin hukuk sistemine olumlu etkisinden biridir.

F. R. De Chateaubriand'ın bir sözü "Adalet, halkın gıdasıdır. İnsan ona daima muhtaçtır." Ludwig von Mises'in bir sözü ise "Ekonomi, somut maddelerin konusu değildir. Ekonominin konusu, insanlar ve insanların anlamları ile hareketleri üzerinedir." Bu iki kişinin söylediği sözlerde adaletin yani hukukun ve ekonominin ortak noktası insandır. Bu sebeple ekonominin alt dalları ve hukukun alt dalları da birbirlerini etkiler.

Hukuk kuralları geliştirilse de ve yeni kurallar getirilse de uygulamada ve yaptırımda yetersiz kalınması fazla bir değişime sebep olmaz yani hukukta ve ekonomik büyümede ilerleme sağlanmış sayılmaz. Çünkü hukuk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki aynı yönde dönen dişli çarklar gibidir. Birinin olumlu yönde etkilenmesi diğerini de olumlu yönde etkiler.

Bu çalışma hukuk sistemi bütünlüğünün ekonomik büyüme üzerinde etkisini ampirik boyutta ele almaktadır. Elde edilen bulgular hukuk sistemi bütünlüğünün ekonomik büyümeyi pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde etkilediğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın takip eden kısmı literatür taramasını içermekte, daha sonra data ve metodoloji açıklanmakta, data ve metodoloji kısmını tahmin sonuçlarının tartışıldığı kısım izlemekte ve en son olarak sonuç bölümü yer almaktadır.

2. LİTERATÜR

Sugianto vd. (2020: 92), yasaların insanların rasyonel davranışlarını etkilediğini belirtmiştir. Yasal normlar stratejik eylemleri kavramada, tasarlamada ve uygulamada önemli olduğunu dile getirmiştir. Hukuk ekonomik verimliliğe destek olan toplumsal araçlardan birisidir. Hukukçular da ekonomistler gibi verimlilik faktörüne önem verdiğine değinmiştir. Hukukçular, hukukun üstünlüğünün gelişiminde verimlilik faktörünü kullandıklarından bahseder. Ekonomideki verimliliğin hukuka yön verdiğini ve bir model olduğunu savunur.

Ekonomistler, mülkiyet ve anlaşma haklarının ekonomik gelişmenin temelini oluşturduğunu anlatırlar, bu sebeple hukukun üstünlüğüne ve bütünlüğüne önem verdikleri fikrine varmışlardır. Çalışmanın sonucu olarak, bir ülke için, hukuk ne kadar önem kazanırsa, ilerlerse ülkenin ekonomik durumu da bu ilerlemeyi gösterir.

Zenginer(2022: 327), bütün hukuk normlarını dolaylı veya dolaysız olarak ekonomiyi reaksiyona sokmakta olduğu görüşündedir. Hukukun ulusal düzeni sağladığını savunur. Bu düzenin sağlanması için hedeflenen amaçlar ve bu amaçları gerçekleştirmek için uygulanan yöntemler arasında ekonominin bir köprü vazifesi yaptığını savunur. Oluşan bu köprü sayesinde ekonomi bilimindeki fiyat kuramı, kar maksimizasyonu, faaliyet ve üretim analizi, rasyonellik gibi görüşlerin hukuk bilimini nasıl etkilediğini incelemiştir.

Yaptığı çalışma, bir hukuk normunun oluşumundan ve uygulamaya konulmasından sonra toplumda meydana getirdiği etkileri hakkında bilgi verir. Hukuk normunu belirleyenlerinde belli bir sınırları olduğundan ve normun hedefleri olması gerekliliğinden bahseder. Kişiler belirlenen norma uymadığı zaman yaptırım gücünden dolayı bir maliyetinin ortaya çıkacağını ve bu maliyetin hesaplanmasında ekonomiden yararlanılacağını belirtir. Bunun da hukuk ve ekonomi analizini gösterdiğini savunur. Yani ekonomi ve hukukun ortak noktalarının yapılaşmasında eşitlik, hürriyet, tarafsızlık, doğruluk, sosyal ve ekonomik refah gibi ana aktörlerin olumlu olacak şekilde birbirleriyle ilişki içerisinde olması gerektiğini çalışmada anlatmıştır.

Haggard vd. (2008: 206), yaptıkları çalışmada, iktisadi büyümenin ve hukukun birbiri ile olan etkileşimine yönelik çalışmaların arttığını vurgulamıştır. Hem akademik çalışmaların hem de akademiden dışındaki çalışmaların iktisadi büyüme ve hukuk arasındaki ilişkiyi geliştirdiğini açıklamıştır. Milletlerarası finans ve milli yardım kurumları da ekonomik büyümenin artmasına neden olduğunu belirtir. Yoksulluk seviyesinin düşürülmesi için fikirler geliştirilirken ve kurallar getirilirken hukukun üstünlüğünden yararlanıldığını belirtir. Ayrıca yoksulluk seviyesinin düşürülmesi konusunda kararlar alınırken hukukun üstünlüğü ile ilişki kurularak alındığından bahseder. Bu kararlara yönelik çalışmaların yapılmaya başlandığını ve hedeflerinde öncelikli olarak yer aldığını belirtir.

Stolper vd. (2007), hukukun üstünlüğünün ve bütünlüğünün iktisadi büyümeyi etkileyen kilit bir unsur olduğu fikrindedir. İşletme ve girişimciliğin birlikte hareketi sonucu yerli ve yabancı yatırımları teşvik edeceğini açıklamıştır. Buna ilave olarak, kanunlara ve bunların yaptırımından dolayı güvenin ortaya çıkacağına, istihdam alanı oluşturacağına ve uzun dönemde refah seviyesinin yükseleceğine değinir. Özel kesimlerde, devlette ve bireylerde hukukun giderek önem kazandığını belirtir. Şeffaf, yalın, anlaşılır ve eşit olacak şekilde uygulanan kanunların, küçük, büyük tüketici ve üreticilerin yararına olacağını savunur. İlaveten ülkenin küresel ekonomik sistemde ilerlemesini sağladığını ve ülkeye yatırımlar çektiğini dile getirmiştir.

Haggard (2010: 2-3,22-23), yayınladığı çalışmanın ilk bölümünde, iktisadi büyüme ve hukukun üstünlüğünün, birbirlerine olan etkilerinin ana nedenlerini belirtmektedir. İkinci ve üçüncü bölümünde, hukukun üstünlüğünün farklı değişkenlerle ilişkilerini ampirik çalışmasıyla açıklamaktadır. Dördüncü ve beşinci bölümde ise iktisadi büyüme ile ilgili ampirik çalışmasını anlatmaktadır. Sonuç olarak hukukun üstünlüğünün iktisadi büyümenin etkili bir belirleyicisi olduğu kanısına varmıştır.

Baykal (2008: 76-78), ekonomik yapının etkin bir şekilde çalışabilmesi için iyi bir hukuk sisteminin gerekli olduğunu belirtir. Hukukun, ekonomi piyasasının ilerlemesini ve sistemli işlemlerini sağlayan yasal bir etmen olduğunu açıklar. Güçlü bir ekonomi politikası için bütün kaynakların etkin olarak kullanılması, fiyatların dengede tutulması ve ulusal gelirin artmasını sağlayacak hukuki planların olması gerekliliğini savunur.

Gürpınar (2008: 161,164), makalesinde, hukuk normlarının ekonomik hareketleri biçimlendirdiğinden ve ekonomik incelemelerin hakimler, hukukçular için öneminden bahsetmektedir. Ekonomik faaliyetlerin üretimden tüketime geçişine kadar bireylerin birbiri ile ilişkisinden doğan durumun bir parçası olduğunu, hukukun oluşan bu ilişkiyi düzeltmesi gerektiğini savunur. Hukukun, ekonomi kurallarının tersine bir etki yaratmasını değil, kendi sınırları çerçevesinde ve belirli düzeltmeler yaparak olumsuzlukları hafifletmesi gerektiği belirtir.

Mackaay (1999: 92-93), yaptığı çalışmada, hukuku daha kolay kavrayabilmek için ekonomik terimleri uygulama düşüncesinin 1950'li yılların sonlarına kadar dayanan bir geçmişi olduğundan bahseder. Aynı zamanda hukuk ve ekonomi arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan günümüz çalışmaları ile geçmiş zamandaki çalışmaları kıyaslayarak anlatmaktadır. Ekonomide sorunlara neden olan kaynakların bulunması ve sorunların giderilmesi için bu kaynaklara müdahale edilmesi gerektiğini savunur. Bu sorunlar çözülmeden hukuk ve ekonominin ilerlemesinin olamayacağından bahseder.

3. DATA ve METODOLOJİ

Bu çalışmada 161 ülkeye ait 2000-2018 yıllarını kapsayan dengesiz panel veri seti kullanılarak hukuk sistemi bütünlüğünün ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ampirik olarak analiz etmektedir. Literatürde ekonomik büyümenin belirleyicileri üzerine yapılmış çok sayıda ampirik çalışma olup mevcut bu belirleyicilerin yanında bir ülkenin hukuk sisteminin bütünlüğü de o ülkede gerçekleşen ekonomik büyüme üzerinde anlamlı ve belirleyici bir rol oynayabilir. Bu bağlamda çalışmanın hipotezi bir ülkede hukuk sistemi bütünlüğü arttıkça ekonomik büyümenin de artacağı savını öne sürmektedir. Çalışmada bağımlı değişken olarak iki farklı büyüme göstergesi ve dört kontrol değişkeni (yatırım (YATIRIM), ihracat (İHRACAT), enflasyon (ENFLASYON), yabancı sermaye yatırımı (YSY) değişkenleri) kullanılarak analizler gerçekleştirilmiştir. Büyüme değişkeni olarak GSYİH büyüme oranı (BÜYÜME1) ve kişi başı milli gelir büyüme hızı (BÜYÜME2) kullanılmıştır. Yatırım değişkeni olarak brüt sermaye formasyonunun milli gelir içindeki payı, ihracat değişkeni olarak mal ve hizmet ihracatının milli gelir içindeki payı, yabancı sermaye değişkeni olarak net yabancı sermaye girişleri, enflasyon değişkeni olarak da tüketici fiyat indeksi kullanılmıştır. Yatırım, ihracat ve yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemesi beklenirken enflasyonun negatif yönde etkilemesi beklenmektedir. Yatırım düzeyindeki artış üretim kapasitesini arttırarak, ihracat ve yabancı sermaye yatırımları üretimi arttırarak ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemesi beklenir iken enflasyon iktisadi ve politik istikrarsızlık göstergesi olarak ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemesi beklenir. Diğer taraftan Hukuk sisteminin bütünlüğü hukuk sistemine olan güveni arttırmak suretiyle ilgili ülkede yapılan yatırım düzeyini arttırabilir ve nihayetinde buda üretim kapasitesini arttırarak ekonomik büyümeyi tetikleyebilir. Hukuk sistemi bütünlüğüne ait veriler hariç diğer tüm veriler WDI (World Development Indicators) veritabanından alınmıştır. Hukuk sistemi bütünlüğüne (HUKUK) ait veriler Fraser Institute veritabanından alınmıştır. Analizlerde tüm değişkenlerin doğal logaritmik değerleri kullanılmıştır.

Bu bağlamda aşağıdaki tekli ve çoklu sabit etki modelleri (FEM) oluşturulup tahmin edilmiştir:

$$BÜYÜME1_{it} = \beta_0 + \beta_1 HUKUK + u_{it}$$

(1.A)

$$BÜYÜME_{it} = \beta_0 + \beta_1 HUKUK + u_{it} \quad (1.B)$$

$$BÜYÜME_{it} = \beta_0 + \beta_1 HUKUK + \beta_2 YATIRIM + \beta_3 İHRACAT + \beta_4 ENFLASYON + \beta_5 YSY + u_{it} \quad (2.A)$$

$$BÜYÜME_{it} = \beta_0 + \beta_1 HUKUK + \beta_2 YATIRIM + \beta_3 İHRACAT + \beta_4 ENFLASYON + \beta_5 YSY + u_{it} \quad (2.B)$$

Ayrıca bu bağlamda aşağıdaki tekli ve çoklu rastsal etki modelleri (REM) oluşturulup tahmin edilmiştir:

$$BÜYÜME_{it} = \beta_0 + \beta_1 HUKUK + \varepsilon_i + u_{it} \quad (3.A)$$

$$BÜYÜME_{it} = \beta_0 + \beta_1 HUKUK + \varepsilon_i + u_{it} \quad (3.B)$$

$$BÜYÜME_{it} = \beta_0 + \beta_1 HUKUK + \beta_2 YATIRIM + \beta_3 İHRACAT + \beta_4 ENFLASYON + \beta_5 YSY + \varepsilon_i + u_{it} \quad (4.A)$$

$$BÜYÜME_{it} = \beta_0 + \beta_1 HUKUK + \beta_2 YATIRIM + \beta_3 İHRACAT + \beta_4 ENFLASYON + \beta_5 YSY + \varepsilon_i + u_{it} \quad (4.B)$$

yukarıda eşitliklerde it alt indisi $i.ci$ ülkenin t yılındaki gözlem değerini temsil etmektedir. β_{0i} notasyonu regresyon modelinde açıkça göz önünde bulundurulmayan ülke spesifik faktörleri temsil etmektedir. ε_i notasyonu zamana karşı değişmeyen stokastik unsur olup regresyon modelinde açıkça göz önünde bulundurulmayan ülke spesifik faktörleri temsil etmektedir. u_{it} notasyonu regresyon modelinin hata terimini temsil etmektedir.

3.1. Tahmin Sonuçları

Tablo 1’de BÜYÜME1 bağımlı değişkeninin kullanıldığı tekli regresyon modeline ait tahmin sonuçları yer almaktadır. HUKUK değişkenine ait katsayı pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Hukuk siteminin bütünlüğünde meydana gelecek olan %1’lik bir artış ilgili ülkenin ekonomik büyümesinin %0.083806 artmasına sebebiyet vermektedir. R-kare değerine göre Hukuk siteminin bütünlüğü tek başına ekonomik büyüme gözlem değerlerindeki değişimin %10.97’lik kısmını açıklamakta, F-testi sonuçlarına göre tahmin edilen model istatistiksel olarak anlamlıdır, Hausman test sonuçları FEM modelinin en uygun model olduğunu göstermektedir.

Tablo 1: BÜYÜME1 Tekli Modeli için Tahmin Sonuçları

	Katsayı	t-ist.	P-değeri
C	4.068007	94.97110	0.0000
HUKUK	0.083806	3.479867	0.0005
Yıl sayısı	19		
Ülke sayısı	161		
Gözlem sayısı	3036		
R-Kare	0.109721		
Düz. R-Kare	0.059848		
F-istatistik	2.200006		
P-değeri(F-istatistik)	0.0000		
Hausman Test-ist.	16.507917		
P-değeri(Hausman Test)	0.0000		
Seçilen Model	FEM		

Tablo 2’de BÜYÜME2 bağımlı değişkeninin kullanıldığı tekli regresyon modeline ait tahmin sonuçları raporlanmıştır. HUKUK değişkenine ait katsayı pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Hukuk siteminin bütünlüğünde meydana gelecek olan %1’lik bir artış ilgili ülkenin ekonomik büyümesinde %0.083579 artışa yol açmaktadır. R-kare değerine göre Hukuk siteminin bütünlüğü tek başına ekonomik büyüme gözlem değerlerindeki değişimin %11.89’lik kısmını açıklamakta olduğu, F-testi sonuçlarına göre tahmin edilen model istatistiksel olarak anlamlı olduğu, Hausman test sonuçları FEM modelinin en uygun model olduğu görülmektedir.

Tablo 2: BÜYÜME2 Tekli Modeli için Tahmin Sonuçları

	Katsayı	t-ist.	P-değeri
C	4.059588	98.63991	0.0000
HUKUK	0.083579	3.611974	0.0003
Yıl sayısı	19		
Ülke sayısı	161		
Gözlem sayısı	3036		
R-Kare	0.118983		
Düz. R-Kare	0.069629		
F-istatistik	2.410810		
P-değeri(F-istatistik)	0.0000		
Hausman Test-ist.	10.564977		
P-değeri(Hausman Test)	0.0012		
Seçilen Model	FEM		

Tablo 3'de BÜYÜME1 bağımlı değişkeninin kullanıldığı çoklu regresyon modeline ait tahmin sonuçları raporlanmıştır. HUKUK değişkenine ait katsayı pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Hukuk siteminin bütünlüğünde meydana gelecek olan %1'lik bir artış ilgili ülkenin ekonomik büyümesinde %0.057959 artışa yol açmaktadır. Yatırım, ihracat ve enflasyon değişkenlerine ait katsayılar istatistiksel olarak anlamlı olup, beklenen işaretleri almaktadır. Yatırımlarda meydana gelecek olan %1'lik bir artış ilgili ülkenin ekonomik büyümesinde %0.093285 artışa sebebiyet vermektedir. İhracatta meydana gelecek olan %1'lik bir artış ilgili ülkenin ekonomik büyümesinde %0.016464 artışa yol açmaktadır. Enflasyonda meydana gelecek olan %1'lik bir artış ilgili ülkenin ekonomik büyümesinde %0.016765 azalışa sebebiyet vermektedir. Yabancı sermaye yatırımları için istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. R-kare değerine göre tahmin edile model açıklama gücü %24.01'dir. F-testi sonuçları tahmin edilen model istatistiksel olarak anlamlı olduğuna ve Hausman test sonuçları FEM modelinin en uygun model olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 3: BÜYÜME1 Çoklu Modeli için Tahmin Sonuçları

	Katsayı	t-ist.	P-değeri
C	3.789535	30.62524	0.0000
HUKUK	0.057959	3.373558	0.0008
YATIRIM	0.093285	10.72961	0.0000
İHRACAT	0.016464	3.429308	0.0006
ENFLASYON	-0.016765	-5.303851	0.0000
YSY	-0.00028	-0.065301	0.9479
Yıl sayısı	19		
Ülke sayısı	156		
Gözlem sayısı	2779		
R-Kare	0.240164		
Düz. R-Kare	0.193726		
F-istatistik	5.171738		
P-değeri(F-istatistik)	0.0000		
Hausman Test-ist.	42.654647		
P-değeri(Hausman Test)	0.0000		
Seçilen Model	FEM		

Tablo 4'de BÜYÜME2 bağımlı değişkeninin kullanıldığı çoklu regresyon modeline ait tahmin sonuçları verilmektedir. HUKUK değişkenine ait katsayı pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Hukuk siteminin bütünlüğünde meydana gelecek olan %1'lik bir artış ilgili ülkenin ekonomik büyümesinde %0.057504 artışa yol açmaktadır. Yatırım, ihracat ve enflasyon değişkenlerine ait katsayılar istatistiksel olarak anlamlı olup, beklenen işaretleri almaktadır. Yatırımlarda meydana gelecek olan %1'lik bir artış ilgili ülkenin ekonomik büyümesinde %0.084045 artışa yol açmaktadır. İhracatta meydana gelecek olan %1'lik bir artış ilgili ülkenin ekonomik büyümesinde %0.017192 artışa sebebiyet vermektedir. Enflasyonda meydana gelecek olan %1'lik bir artış ilgili ülkenin ekonomik büyümesinde %0.016484 azalışa yol açmaktadır. Yabancı sermaye yatırımları için istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. R-kare değerine göre tahmin edile model açıklama gücü

%24.04'dir. F-testi sonuçları tahmin edilen model istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve Hausman test sonuçları FEM modelinin en uygun model olduğu sonucuna bizi götürmektedir.

Tablo 4: BÜYÜME2 Çoklu Modeli için Tahmin Sonuçları

	Katsayı	t-ist.	P-değeri
C	3.802914	30.67614	0.0000
HUKUK	0.057504	3.340835	0.0008
YATIRIM	0.084045	9.648832	0.0000
İHRACAT	0.017192	3.574168	0.0004
ENFLASYON	-0.016484	-5.205413	0.0000
YSY	1.46E-05	0.003406	0.9973
Yıl sayısı	19		
Ülke sayısı	156		
Gözlem sayısı	2779		
R-Kare	0.240414		
Düz. R-Kare	0.193991		
F-istatistik	5.178835		
P-değeri(F-istatistik)	0.0000		
Hausman Test-ist.	27.737572		
P-değeri(Hausman Test)	0.0000		
Seçilen Model	FEM		

4. SONUÇ

Bu çalışmanın amacı bir ülkede yer alan hukuk sistemi bütünlüğünün ekonomik büyümeyi nasıl etkilediğini ampirik boyutta irdelemektir. Çalışmada 161 ülkeye ait 2000-2018 yıllarını kapsayan dengesiz panel veri seti kullanılmıştır. Literatürde ekonomik büyümeye etki eden faktörler detaylı olarak ele alınmış olmasına rağmen hukuk sistemi bütünlüğü boyutunda yapılmış bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda çalışmanın hipotezi bir ülkede hukuk sistemi bütünlüğü arttıkça ekonomik büyümenin de artacağı iddiasını ortaya koymaktadır. Çalışmada bağımlı değişken olarak iki farklı büyüme göstergesi ve dört kontrol değişkeni kullanılarak analizler yürütülmüştür. Yapılan tekli ve çoklu panel regresyon analizleri sonrasında elde edilen bulgulara göre; bir ülkede hukuk sisteminin bütünlüğü arttıkça o ülkenin ekonomik büyüme hızının da arttığı ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tüm modellerde gözlemlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, her iki çoklu regresyon modelinde, hukuk sisteminin bütünlüğünde meydana gelecek olan %1'lik bir artış ilgili ülkenin ekonomik büyümesinde yaklaşık olarak %0.06'lık bir artışa yol açmaktadır. Ayrıca ihracat ve yatırımların ilgili ülkenin ekonomik büyümesi üzerinde pozitif anlamlı etkiye sahip olduğu ve enflasyonun da negatif anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Baykal, M., (2008). Hukuk-Ekonomi İlişkisi ve Ekonomi Hukuku Üzerine. Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 4, 76-87.
- Gürpınar, B., (2008). Hukuk ve Ekonominin Ortak Temelleri – 'Hukuk ve Ekonomi' Akımı. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 20.
- Haggard, S., Tiede, L.B., & MacIntyre, A., (2008). The Rule of Law and Economic Development. Annu. Rev. Polit. Sci., 11: 205-234.
- Haggard, S., (2010). The Rule of Law and Economic Growth: Where Are We?. The University of Texas School of Law Conference on Measuring the Rule of Law.
- Mackaay, E., (1999). History of Law and Economics. University of Montreal.
- Stolper, A., Walker, M., (?). Rule of Law, Economic Growth and Prosperity. Americas Society and Council of the Americas Working Group.
- Sugianto, F., Mildova, S. & Simeon, F.C., (2020). Increasing Economic Performance Through the Rule of Law in Indonesia: Law and Economics Perspective. Advances in Economics, Business and Management Research, Volume: 140.
- Zenginer, H.O., (2022). Hukuk ve İktisat: Hukukun İktisadi Analizinin Teorisi, Gelişimi ve Uygulamaları. Journal Of Emerging Economies And Policy, 7(1), 327-347.